

Đề bài:

*Giải thích và chứng
minh câu tục ngữ:*

“Đi một ngày đàng,
học một sàng khôn”.

Bài làm

Tục ngữ Việt Nam giàu có, óng ánh sắc màu trí tuệ. Nó đúc rút kinh nghiệm quý báu trong dân gian. Là bài học nhân sinh, là cách ứng xử... nó dạy khôn, dạy khéo để làm người. Chỉ một chuyện học mà nhân dân ta có bao nhiêu câu tục ngữ mang tính giáo dục sâu sắc. Một trong những câu tục ngữ đó là câu:

“Đi một ngày đàng, học một sàng khôn”

Chúng ta cần hiểu câu tục ngữ này như thế nào cho đúng và đầy đủ?

“Một ngày” so với một năm là ngắn, “một ngày” trong một đời người trăm năm là vô cùng ngắn. “Đi một ngày đàng” đối với khách bộ hành thì quãng đường đi được có đáng là bao? Thế nhưng nhân dân ta lại khẳng định là “học một sàng khôn”. “Khôn” là điều hay, điều tốt, cái mới mẻ rất bổ ích đối với mọi người để mở mang trí tuệ, trau dồi nhân cách. “Sàng” là công cụ lao động, đan bằng tre, nứa cấu nhà nông dùng để sàng gạo. “Sàng khôn” là biểu tượng chỉ khối lượng kiến thức rất lớn, rất nhiều mà người bộ hành đã “học” được sau một hành trình, “đi một ngày đàng”.

Tóm lại, câu tục ngữ có hai vế tương phản đối lập với cách nói thậm xưng trong mỗi tương quan hai vế: đi ít mà học được nhiều, qua đó khẳng định một chân lí, đề cao một bài học kinh nghiệm, nhằm khuyên nhủ mọi người biết đi nhiều mở rộng tầm mắt và sự hiểu biết, sống nhiều, học giỏi trong thực tế cuộc sống.

Tại sao “đi một ngày đàng” lại học được “một sàng khôn”? Câu tục ngữ “Đi một ngày đàng, học một sàng khôn” là hoàn toàn đúng! Học ở trường lớp, học trong sách vở, học thầy, học bạn. Chúng ta còn cần phải biết học hỏi trong thực tế cuộc sống rộng lớn của xã hội. Nhân dân là ông thầy vĩ đại của mỗi chúng ta. Học tập trong thực tế cuộc sống là phương thức học tập khoa học nhất: học đi đôi với hành, học tập gắn liền với lao động sản xuất và hoạt động xã hội. Nếu chỉ biết quanh quẩn trong bốn bức tường lớp học, cách học tập như thế đã xa rời cuộc sống, học sinh bước vào đời sẽ lúng túng, thiếu năng động. Cá không thể xa rời nước, chim không thể thoát li bầu trời, người đi học cũng vậy, học tập cũng không thể tách rời thực tế cuộc sống muôn màu muôn vẻ của xã hội.

Đi rộng biết nhiều, “đi một ngày đàng” tầm mắt được mở rộng, thấy được bao cảnh lạ, tiếp xúc được nhiều người, nghe được bao điều hay lẽ phải của thiên hạ. Từ đó mà biết suy xét: xa lánh điều xấu kẻ xấu, học tập cái hay, noi gương người tốt việc tốt; “học một sàng khôn” là như vậy.

“Đi một ngày đàng, học một sàng khôn” là cách học tập và giáo dục kết hợp chặt chẽ giữa ba môi trường: gia đình – nhà trường – xã hội. Kiến thức sách vở được củng cố khắc sâu. Sự hiểu biết được mở rộng và nâng cao. Cùng với trang sách học đường, ta có thêm pho sách cuộc sống muôn màu muôn vẻ.

Những hoạt động của thầy và trò như ngoại khóa, cắm trại, đi tham quan là rất bổ ích. Nó đem lại nhiều sinh khí cho trường học. Học sinh được đến với đồng quê, nhà máy, danh lam thắng cảnh... mà thêm yêu nhân dân lao động, tự hào với nhân dân đất nước. Đi hội Lim ta thấy được cái hay của câu hát “liền anh liền chị” “Bèo dạt mây trôi” làn điệu dân ca quan họ tuyệt vời. Đến với đền Hùng, ta trở về cội nguồn, lòng ta xôn xao bài ca tình nghĩa:

*“Ai về Phú Thọ cùng ta
Nhớ ngày giỗ Tổ tháng ba mươi mùng.
Dù ai đi ngược về xuôi,
Nhớ ngày giỗ Tổ mùng mười tháng ba”.*

Đến với Ba Đình lịch sử, viếng lăng Bác Hồ, xúc động trước cuộc đời cách mạng sôi nổi, phong phú của lãnh tụ, mỗi học sinh chúng ta mới thấy hết cái hay của vần thơ Viễn Phương:

*“Ngày ngày mặt trời đi qua trên lăng,
Thấy một mặt trời trong lăng rất đỏ”*

(Viếng lăng Bác)

Thi hào Nguyễn Du đã từng viết “Nghe khúc hát thôn quê mới thấy được lời nói trong nghề trồng dâu, gai”. Văn hào Go-rơ-ki tuy chưa bước qua ngưỡng cửa trường đại học, nhưng nhờ tự học mà đã trở thành một danh nhân văn hóa thế giới và ông đã từng nói: “Dòng sông Vôn-ga và thảo nguyên mênh mông là những trường đại học của tôi”.

“Đi một ngày đàng, học một sàng khôn” là một bài học vô cùng sâu sắc đối với mỗi người. Sau thời cắp sách là thời làm ăn và tự học, học trong công việc, học trong cuộc đời. Và có đi nhiều, có sống nhiều, lăn lộn với đời mới biết đường đi khó, lắm thử thách gian nan. Phải có quyết tâm vượt khó, có bản lĩnh thì chúng ta mới có thể chiếm lấy tầm cao để thực hiện hoài bão của mình:

*“Đi đường mới biết gian lao,
Núi cao rồi lại núi cao trập trùng;
Núi cao lên đến tận cùng,
Thu vào tầm mắt muôn trùng nước non”*

(Đi đường – Hồ Chí Minh)

Câu tục ngữ trên cho ta thấy đầu óc thực tế của người lao động. Nhân dân ta hiếu học, nhưng thuở xưa, mấy ai được cắp sách đến trường? Cho nên trong dân gian lưu truyền nhiều câu tục ngữ đề cao việc học hỏi trong thực tế cuộc sống.

*“Đi một buổi chợ, học một mớ khôn.
Qua một chuyến đò ngang, học một sàng mớ lạ.
Ở nhà nhất mẹ nhì con,
Ra đường còn lắm kẻ giòn hơn ta...”*

Trên con đường học tập đi tới ngày mai tươi đẹp, học sinh chúng ta phải chăm chỉ, cố gắng, coi “sách vở là vũ khí, lớp học là chiến trường” như A-mi-xi đã dạy. Phải khắc sâu vào trái tim: “Không thầy đố mày làm nên”, “Học thầy không tày học bạn”. Phải coi trọng lời khuyên của ông bà cha mẹ: “Đi một ngày đàng, học một sàng khôn”. Chỉ có điều là phải khiêm tốn, biết quan sát, lắng nghe, biết suy ngẫm thật, giả, tốt, xấu v.v... thì việc học hỏi trong thực tế cuộc sống mới thu được nhiều điều “khôn” mà ta hằng mong muốn.

(Theo Kiến thức cơ bản Ngữ văn 10
NXB ĐHQG Hà Nội, 2006, tr. 51)